Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-X

DERDİMİZ YOLDA OLMAKTIR; ÇADIR KURMAK DEĞİL!

İHSAN FAZLIOĞLU OKUMALARI

Önsöz Yerine,

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun ***"bilgi kendine kayıtsız kalan kişileri ve toplumları affetmez"*** nasihatini dikkate alarak, bilgiye ve bilginlerimize kayıtsız kalmama adına fazlioglu.blogspot.com adresinde samimi bir çalışma başlatılmıştır. Bu platform üzerinden Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun vermiş olduğu konferanslar, seminerler, dersler, katıldığı radyo ve TV programları, gazete ve dergilerdeki röportajları ve yazıları ile hocamız hakkında basına yansıyan diğer konular hakkında bilgi paylaşımı ve değerlendirmelere yer verilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu hocamızın **İtibar Dergisi**'nde (https://twitter.com/itibardergi) yayımlanan ***"Derdimiz Yolda Olmaktır, Çadır Kurmak Değil"*** başlıklı röportajı istifadenize sunuyorum. Bu sayede *İtibar Dergisi*'ne katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

İhsan Fazlıoğlu, röportaj esnasında sorulan bir soruya, şu yanıtı vermektedir: "***Tek bir devâ var: Geleceğe ilişkin bir projemizin olması... Ne yapacağımıza karar vermeden, elimizdekini nasıl istihdam edeceğimizi belirleyemeyiz. Çıkış, varış hakkında bir kanaati olan insan için kolaydır. Nitekim ilim sözcüğü, çöldeki alâmetleri birleştirerek(akl), bir yerden bir yere (istikâmet) varmaktır (hedef); cehalet ise çölde amaçsız dönüp durmaktır. Bizim sorunumuz, geçmişimizle değil geleceğimizle ilgilidir. Gelecek sorunumuzu çözmeden, geçmiş bize sağırdır; geleceğe ilişkin bir derdi olmayanın, geçmişle uğraşması, boşa vakit harcamaktır."***

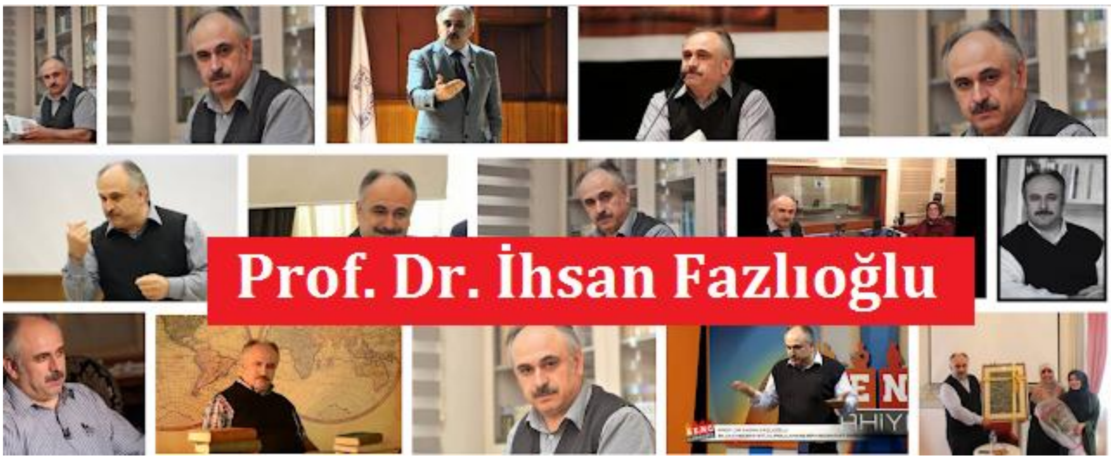
Bu değerli röportajın yararlı olmasını diler, hocamıza dair elinizde bulunan benzeri dokümanları tarafımızla paylaşmanızı rica ederim.

Muhammet NEGİZ

mnergiz@live.com

11.07.2018

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU

İhsan Fazlıoğlu, Prof. Dr., İMÜ, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü 1966 yılında Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989). Ürdün Üniversitesi'nde (Amman) ve Arap Bilim Tarihi Enstitüsü'nde (Halep) bilim ve matematik tarihi üzerinde araştırmalar yaptı (1990-1992). Yüksek lisans çalışmasını İ.Ü. Bilim Tarihi Bölümü'nde (1993); doktorasını, İ.Ü. Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1998).

Oklahoma Üniversitesi'nde (ABD) sahasıyla ilgili araştırmalar yaptı (2001-2002). 2005 yılında doçent oldu. Mc Gill Üniversitesi, İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu, proje danışmanlığı yaptı ve kıdemli araştırmacı olarak çalıştı (2008-2011).

Fazlıoğlu, halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesidir. Fazlıoğlu, felsefe-bilim tarihi ile matematik tarihi ve felsefesi üzerine yoğunlaşmakta, özellikle bu yapıların İslam-Anadolu Selçuklu-Osmanlı-Türk medeniyet tarihi içerisindeki gelişmelerini yazma kaynaklara dayanarak incelemekte ve yayınlar yapmaktadır.

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU İLE RÖPORTAJLAR SERİSİ-X:

"DERDİMİZ YOLDA OLMAKTIR, ÇADIR KURMAK DEĞİL[1]"

Yazmalar üzerine çalışmayı önemsiyorsunuz. Özellikle felsefe, bilim ve matematik tarihini, yazma kaynaklara dayanarak inceliyorsunuz. Bir kaynak türü olarak, yazma eserlerin, ne tür karakteristik artılarından söz edilebilir?

Bilgi'ye ilişkin bir araştırmada, en önemli ilkelerden biri, araştırma konusunun olgu ve olaylarına doğrudan yönelmektir. İslâm-Osmanlı-Türk felsefe-bilim tarihinin, nesneleri olmaları bakımından yazma eserler, araştırılan konu hakkında sahih ve sadık bir bilgi elde etmek için vazgeçilmezdirler. Bu, konunun fikriyat tarafına ilişkindir; konunun, bir de hissiyat tarafı vardır.

Örnek olarak, Ali Kuşçu'nun[2] basılı bir eserini incelemek ile bizzat kendi tarafından istinsah edilmiş[3] yazma bir nüshayı incelemek, hem onu, hem yaşadığı dönemi

---

[1] İhsan Fazlıoğlu (Mart 2013), *"Derdimiz Yolda Olmaktır, Çadır Kurmak Değil"*, İtibar, s. 42-45.

[2] ALİ KUŞÇU (ö. 879/1474): Timurlular devrinde Semerkant'ta yetişmiş, daha sonra Osmanlı ülkesinde büyük bir şöhret kazanmış olan Türk astronom ve matematikçisi. Asıl adı Alâeddin Ali, babasının adı Muhammed'dir. Doğum yeri ve tarihi tam olarak bilinmemekle beraber XV. yüzyıl başlarında Semerkant'ta dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Babası, Uluğ Bey'in doğancıbaşısı olduğu için "kuşçu" lakabıyla anılmıştır. Ayrıntılar için Bkz: http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c02/c020402.pdf

[3] **İSTİNSAH ETMEK**: yazma bir eseri el yazısıyla kopyalamak. (Kaynak: TDK)

hissetmek bakımından önem arz eder. Son olarak, dönemin âlet ve edevâtıyla bizzat muhatap olmak, dönemi 'anlamak' için size bir temas kapısı açar. Yine de, bunlar açıklanılarak değil yaşanılarak dokunulacak durumlardır.

Kadîmi yeni bir nokta-i nazardan yorumlamaya kalkışmak, pek rastlanılan bir yaklaşım değil. Sizi bu tercihe yönelten saikler nelerdir?

İçinde soluklandığımız düşünceyi dönüştürmek ve ileriye taşımak istiyorsak, o düşüncenin köklerine geri gitmek zorundayız. Bu nedenle, ***"kadîm, takaddüm edendir"*** diyorum. Yani ***"kadîm, öne adım atandır".*** Çıkış noktam, kelâmcılarımızın ilkesine dayanır: Süreklilik... Hayat görüşümüzün tarihî deneyimi, istikbalimizde yapacaklarımızın ham madddesidir; çünkü mevcud olmadan icad olmaz.

Kendi medeniyetimizin tarihî deneyimine yabancılaşmamız en yaygın derdimiz. Bu derdin devâsı nerede sizce?

Tek bir devâ var: Geleceğe ilişkin bir projemizin olması... Ne yapacağımıza karar vermeden, elimizdekini nasıl istihdam edeceğimizi belirleyemeyiz. Çıkış, varış hakkında bir kanaati olan insan için kolaydır. Nitekim ilim sözcüğü, çöldeki alâmetleri birleştirerek(akl), bir yerden bir yere (istikâmet) varmaktır (hedef); cehalet ise çölde amaçsız dönüp durmaktır. Bizim sorunumuz, geçmişimizle değil geleceğimizle ilgilidir. Gelecek sorunumuzu çözmeden, geçmiş bize sağırdır; geleceğe ilişkin bir derdi olmayanın, geçmişle uğraşması, boşa vakit harcamaktır.

Kadîm nazarın, dilin çektiği varlık fotoğrafının bir tahlili olduğunu tespit ediyorsunuz. Bu nazar, o fotoğrafta neleri görmüştü?

Kadîmde tek bir nazar yoktu; çünkü farklı nokta-i nazarlar vardı; bu nedenle de, her bir nazar, farklı manzaralar üretti. Ancak, benim mensubiyet duyduğum usûlî-kelâmî-irfanî nazar, –ki, Anadolu'da, Konya'da terkib edilmiştir- İslâm'ı bir Hayat Görüşü olarak ikrar eder ve üç temel ilkeye oturtur: Tevhid, adâlet ve mehabbet... Gerisi ayrıntıdır.

Varlığın, âlim ve ârif tarafından, "ibâre" ile dillendirilirken, sûfîler tarafından "işâret" ile ihsâs ettirildiğini söylüyorsunuz. İbâre ve işâret arasında varlığın ortak bir ifade aracı/dili yok mu?

Var. İlim ile amel. Mensubiyet duyduğum nazarî yaklaşım için, bilgi ile eylem, birbirini var-eden, ören, eş-zamanlı tek bir sürecin iki farklı yüzüdür. Hemen söyleyeyim, ilim, Yunanî logos değildir; amel de Yunanî praksis... Bu nedenle, geleneğimizde bilgi, belirli bir amaç için kalkışılan bir eylem tarzıdır. Daha ne desinler: ***"Bilgi ile eylem, ikiz kardeştir"***... Dolayısıyla, İbn Kuteybe'nin dediği gibi, ***"eylem olmadan bilgi ve dahi bilgi olmadan eylem talep edilemez"***. Ya da, Ahmedî gibi mi desek: ***"Âlem ilm [akıl] ü amel [adâlet]dir"***.

Türk milletinin, Osmanlı döneminde ortaya koyduğu felsefe-bilim ürünlerinin, karakteristik yanları itibariyle, diğer Müslüman toplumlarınkinden ayrıldığı noktalar mevcut mudur?

İslâm temeddününü siyasî teşekküller açısından okumak büyük bir hatadır. Ulema için Daru'l-İslâm, tek bir maddî ve manevî coğrafyadır. Osmanlı, siyasî bir teşekküldür ve İslâm temeddününün üyesi, ama çok önemli bir üyesidir. Bu çerçevede, Osmanlı siyasî teşekkülüne mensup âlimler, Osmanlı yüzyıllarının yer aldığı dönemde, İslâm temeddününün ürettiği felsefe-bilim hareketi içinde, etkin birer katılımcıdır. Bu hareket içinde, hemen hemen her sahada, kendilerine has katkılarını ortaya koymuşlardır. Elbette, bu katkıları değerlendirmek, bu söyleşinin sınırlarını çok aşar. Burada şu ilkeyi koyarak sonlandıralım: Osmanlı'ya ilişkin, iyisiyle kötüsüyle herşey, İslâm temeddününün tarihî deneyimine aittir.

Felsefe-bilim tarihinin, bu topraklardaki seyri ile Batı'daki seyri arasındaki temel ayrımlar hangi konularda vukû bulmuştur?

Her seyir, maksad ile imkânların terkibine yaslanır. Maksad, metafizik ilkelere; imkân ise maddî şartlara bağlıdır. İkisinin yer aldığı sürecin adı ise tarihtir. Bu nedenle, ayrımlar, hem maksad/metafizik yönünden, hem de imkânlar/maddî şartlar yönünden, kısaca, tarihî bağlamdan hareketle belirlenebilir. Ancak, şu nokta unutulmamalıdır: Felsefe-bilim, sonuç olarak, beşerî bir faaliyettir ve mukayyettir. Dikkat edilmesi gereken ikinci nokta: Felsefe-bilim'in, insanın, biliş'inden kaynaklanan ortak yanları yanısıra, maksad ve imkânlar açısından neşet eden farklılıklarının mevcut olmasıdır. Bu nedenle, bilişsel yönünden, tek-anlamlı bir felsefe-bilim kavramı yanısıra, maksad ve imkânlar yönünden, çok-anlamlı felsefe-bilim(ler) kavramı söz konusudur. Bu çokluk, yalnızca bu topraklar ile Batı (ki, tek bir Batı da yoktur) arasında değil; İslâm temeddünü içinde üretilen, farklı nazarî faaliyetler için de geçerlidir. Örnek olarak, meşşâî ile kelâmî nazarın seyri de maksad ve imkânlar açısından farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar, aynı nazarın, tarihî gelişim sürecinde de ortaya çıkabilir. Örnek olarak, Eşarîlik'in insan anlayışı, Fahreddin Râzî'nin öncesi ile sonrası için oldukça değişiklik gösterir.

Çalışkan ve velûd bir araştırmacı olmanıza karşın, ilk telif eserinizi 2011'de yayımladınız. Kitap neşri konusundaki bu tercihinizi ve nedenlerini biraz açabilir misiniz?

Cemil Meriç, yanlış anımsamıyorsam, ***"Kitap tamamlanmış; Dergi ise yürümekte olan bir fikrin aracıdır"*** der. Hiçbir fikrimde kemal görmüyorum. Talebeyim; öğrenmeye devam ediyorum... Bahsettiğiniz **"telif eser"** de, bir konuşma metnine ilişkin bir yazıdır; eser sayılmaz... Öteki yazılarım ise yolda iken yaptığım karalamalardır. ***"Düşünmek, yola çıkmaktır"*** der, Üstadım Taşköprülü-zâde... Yolda olduğumu ümid ediyorum... Kısacası, kitap ciddi bir iştir; kendimi, henüz, o ciddiyetin altına girecek yetkinlikte görmüyorum...

Günümüzde, bilimlerle ilgili temel sıkıntının, sayısal bilimlerle kavramsal bilimlerin arasının açılması olduğunu ifade ediyorsunuz. Bu ikisinin unutulan ortak paydasından söz eder misiniz biraz da.

Kadîm geleneğimizde, **"ilm"** sözcüğü, tekil anlamında kullanıldığında **"bilgi"**, çoğul anlamında (ilm/ulûm) kullanıldığında, bilim dalı anlamına gelir. Kanaatimce, sorun, tek başına, bilim dallarında değil bilgi'nin varlık-bilgi-değer üçlemesindeki yerinden edilmesindedir. Bu, yerinden edilmenin uzun bir tarihi var şüphesiz. Çünkü sorun, daha da temelde, anlamın, Tabiat, Hayat ve İnsan'dan ayıklanmasında yatıyor. Ölçülebilir ile sayılabilirlik, Sümerler'den beri mevcut; kavramsal olan da... Sorun, bu kavram çiftlerinde değil; yerlerinden edilmelerinde ya da sınırlarını tecavüz etmelerinde. Bu nedenle, günümüzdeki bilgi anlayışını, yanlış değil eksik buluyorum. Eğer sayanın/ölçenin da/de, kavrayanın da insan olduğunu dikkate alırsak, açıklama ile anlamanın birlikte var-olan iki insanî etkinlik olduğunu kavrarız.

Modern bilimin, nasıl'ı açıklama derdinde, kadîm bilim geleneğinin ise nasıl'ın ötesine geçip niçin'i anlamaya çalıştığının altını çiziyorsunuz. Niçin'i bırakıp nasıl'a geçerken neleri ıskalıyoruz?

Burada söylenilenler bir tespittir, şikâyet değil... Çünkü bahse konu olan Aristoteles-İbn Sînâ çizgisidir... Bu çizgide, olgu-olay(fact-event), ancak ve ancak, nedenlendiğinde (reasoned fact) bilinebilir. Bunun için de, illeti(cause) tespit, doğaya ilişkin bilginin özüdür. Elbette, bu anlayışın, içinde nefes aldığı bir teoloji-kozmogoni-kozmoloji ve psikoloji anlayışı söz konusudur. Kelâmcılar için durum farklıdır: Çünkü onlar, fail illetleri, âmil sebeplere dönüştürmüşler; nedeni de tabiata değil akla hasr etmişlerdir. Bu nedenle, ilginç bir şekilde, kelâmcıların Evren'i, daha maddî ve mekanik bir Evren'dir. Konu uzundur, ancak tekrar etmekte yarar var: Günümüzde, İslâm temeddüdünün ürettiği ilim/bilgi ile ilimler/bilim dalları, üretildikleri küre içinde değil, ya Yunan'a indirgenerek, ya Batı'ya aracı olarak ya da Bilim Devrimi'ne nispetle değerlendirilmektedir.

Biz hâlâ kendimizde değiliz; kendimize gelemedik; İslâm temeddününün ürettiği felesefe-bilimin tarihi hakkında yapılıp edilenler, yazılanlar, söylenilenler, baygın bir kişinin sayıklamalarıdır; fazlası değil... Herşeyden önce, ilm kavramını iyi anlamalıyız; ilm ne logostur, ne de science... Dikkat ederseniz, burada bir tercihten değil; doğru öğrenmek için bir tespitten bahsediyorum... Önce bir tespit edelim, sonra bir tercihte bulunuruz.

Yaygın bir kanaat olarak, ilim ve kültür alanında, kadîm olana ulaşmak için modern olanı reddetmemiz gerektiğini düşünüyoruz. Oysa siz, fizik olmadan metafizik, modern bilim olmadan da ilm-i kelâm yapılamayacağını söylüyorsunuz. Kadîm-modern çatışması nasıl aşılabilir?

Bunu ben söylemiyorum. Bu, tarihî deneyimin gösterdiği bir vakıa... "Gelecekte, nasıl bir ilm-i kelâm yaparız?" Bu soruya, farklı bir yanıt verebiliriz. Ancak, geçmişte, nedenleri, şartları ne olursa olsun, bu böyle vukû bulmuş... Gerekçe açık, mahsus olmadan makul olmaz; dolayısıyla, fizik olmadan da metafizik... Bilinen bir husustur ki, kübralar yani küllî/tümel terimler, çok çeşitli araçlarla, suğralardan yani tekil/tikel terimlerden elde edilir. İmdi, tikel terimler değişmiş; ancak onlar üzerinde kurulan tümel terimler devam ediyor... Alt katları olmayan bir çatı gibi... Örnek olarak, biz bugün Harizmi cebri, İbn Heysem optiği, İbn Sînâ tıbbı, Tûsî astronomisi vb... kullanmıyoruz; çünkü hepsi değiştiler, başkalaştılar... Ama onlardan hareketle, üretilen tümel terimler ve önermeleri kullanmaya devam ediyoruz. Mesela, İbn Sînâ'nın İlahiyyat'ı, Mantıkiyyat, Tabiiyyat ve Riyaziyyat'tan sonra gelir... Bugün, Tabiiyyat ve Riyaziyyat'ın değiştiğini herkes kabul eder de onlara yaslanan İlahiyyat'a dokundurtmazlar... Şunu vurgulamalıyım: Hakikat'e ilişkin olgu ve olaylara ait halis sorular ile bu sorulara yanıt için üretilmiş teorik dillerin yarattığı ikincil sorunları birbirinden ayırmak gerekir. Örnek olarak, "Tanrı, tikelleri bilebilir mi, bilemez mi?" sorusu, İbn Sînâ'cı tanım teorisinin yarattığı bir sorundur; ama hâlâ hakikî bir sorun gibi tartışılmaktadır. Ya da Gazâlî'nin eleştirdiği nedensellik, İbn Sînâ'nın nedensellik anlayışıdır. Bunu atlayıp yani İbn Sînâ'nın nedensellik anlayışını göz önünde bulundurmayıp Gazâlî'nin mutlak anlamda (ki, bu, zaten olanaklı değildir) nedenselliği eleştirdiğini varsaymak, safdillik olur. Açıkça söyleyeyim, İbn Sînâ sisteminde, ateşin pamuğu yakması, Gazâlî'nin sistemindekinden daha zordur. Peki! Kadîm-modern çatışması nasıl aşılabilir? sorusunun yanıtına gelince: İki şekilde: 1. Sürekliliği esas alarak... Böylece, iki uclu düşünmekten kurtulursunuz. 2. Yanıtlara değil sorulara odaklanarak... Buna bağlı olarak, halis sorular ile teorik dillerin yarattığı sorunları birbirinden ayırarak...

Özellikle Anlayış dergisindeki yazılarınızda, sözcükler, ekleri ve köklerinden hareketle çarpıcı tespitlere ve derin düşüncelere ulaşıyordunuz. Dilin işleyişi ve birimlerinin, düşüncenin kadîm konularını kavramada sunduğu olanakları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şunu hemen söylemeliyim: Mensubiyet duyduğum gelenekte dil, Varlık'ın tecellîlerinden biridir ama hakikî değil gölge-değerdedir. Bu noktada, "Dil, Varlık'ın evidir" diyen Heidegger'e ya da "Dil, Dünya'yı kurar" diyen Wittgenstein'a katılmıyorum. Dil, dünyayı kurmaz. Dil, dünyayı yalnızca ifade eder ve dile getirir. Düşünce, yalnızca verili bir dilin, dizilimine(sentaks) ve anlamsallığına(semantik) indirgenemez. Bu nedenle, düşünce, sözcüklere indirgenemez. Sözcükler çerçevesinde yapılan tahliller, soruyu ve sorunu gözden kaçırmamıza neden olmamalıdır. Ancak, dilin ifade ediliş ve dile getiriliş tarzlarını tespit etmek, anlamın içeriğine nüfûz etmemizi kolaylaştırabilir. Bu yazılarda da yapmaya çalıştığım budur; fazlası değil... Nitekim, Üstadım Seyyid Şerif, dil ile düşünce arasındaki ayniyet kabulünün, alışkanlıktan kaynaklandığını; halbuki düşüncenin, her zaman, dilden daha geniş bir uzayı kapladığını söyler...

Felsefede, bilimde ya da edebiyatta olsun, ortaya konulan bir eserin, düşüncenin değeri, biraz da mensup olduğu geleneğe göre tespit edilir. Günümüzdeyse bir geleneğe mensup olmadan üretmek, marifetmiş gibi görülüyor. Bu, mensubiyet meselesine nasıl bakıyorsunuz?

Günümüzde, çoğun insanlar, kıymetli/değerli olmaya çalışmıyor; **"'büyük adam' olmak"** yeterli. Dikkat edilirse anlamın çekildiği yeri, sayılabilir ve ölçülebilir içeriği olan sözcükler dolduruyor. Hem, değerli olmanın bir getirisi yok ki; ne kadar kazandığına bakmalı... Açıkçası, dürüst olmak gerekir: ***Mevzûsu olanın, mevzîsi olur***. Yok ise ötede beride dolaşmak daha yararlıdır, daha çok kazandırır. Hâlâ 1996'da, Dergâh Dergisi'ndeki söyleşide, benzer bir soruya verdiğim yanıtın işaret ettiği yerdeyim: ***"Öncelikle, kendi tarihimizi sahiplenmeliyiz. Bu da, yerlileşmekle olanaklı kılınabilir. İlgilendiğimiz şeyin, kendi tarihimiz olduğunu unutmamalıyız. Yerlileşme, yerli bir mevkif yani duruşa sahip olmakla gerçekleşir. Mevkif sahibi olmak, psikolojik ve ahlâkî bir durumdur. Dolayısıyla da, şahsiyeti şart koşar. İkincisi, maksadımız olmalı; bu da, siyasî bir tavırdır ve mensubiyeti şart koşar. Son olarak, bir manzumemiz olmalı; bu da, nazarî bir çabayı gerektirir ve dolayısıyla, ehliyeti şart koşar. Yani mevkif, maksad ve manzume ile bunların şart koştuğu şahsiyet, mensubiyet ve ehliyet... Bunlar, birbirini zorunlu kılar. Gerisi de kendiliğinden gelir."***

Gazâlî'yi, İslâm dünyasının felsefe-bilim macerasının sonu olarak gören kanaati nasıl yorumluyorsunuz? Sizce, Gazâlî ile son bulan ve ondan sonra devam eden neydi?

Öncelikle, bu, felsefî-ilmî bir soru ve yargı değildir; siyasî bir soru ve yargıdır. İkincisi, bu bir sözde-sorundur ve XIX. yüzyılın oryantalist tarih anlayışının teorik dilinin ürettiği bir yargıdır. Siyasî nedeni, İslâm temeddünündeki Türk hâkimiyetini, kültürel açıdan olumsuzlamadır. Entelektüel nedeni, Goethe'nin, ***"Türkleri yenmek için onları İslâmsızlaştırmak (de-Islamization) gerekir"*** ilkesidir. Üçüncüsü, yine dürüst olmak gerekirse, Batı akademik camiasından, bu sözde-sorun, 1960'lardan bu yana aşılmıştır. Ancak, zihinleri hâlâ XIX. yüzyılın oryantalist uzayında nefes alıp veren ve kendi ben-idrakinin tarihi deneyimi hakkında araştırma yapmak ve düşünmekten aciz insanların, temcid pilavı gibi tartıştıkları bir konudur.

Gazâlî'nin yerine gelince... Her şeyden önce, Gazâlî, bir çığlıktır. Bu nedenle, naif tarafları vardır. Ancak bu çığlık, İslâm temeddününde, güçlü bir makes bulmuştur. Bu nedenle de, İslâm temeddünü, hem Yunanî'leşmekten, hem Farisî'leşmekten, hem de Hindû'laşmaktan korunmuştur. Gazâlî, İslâm nazariyatının metafizik ilkelerine işaret ederek, farklı bir düşünme biçiminin kapılarını aralamıştır. Bu nedenle, Gazâlî ile biten bir şey var iken çok şey de başlamıştır. Yürüttüğüm çalışmalarda, son günlerde ulaştığım bir sonucu paylaşayım: Medreselerde **"felsefe-bilim"** eğitimi, hemen Gazâlî'den sonra, onun takipçileri tarafından, Maveraünnehir coğrafyasında başlatılmıştır. Ancak yine de, Gazalî'nin yanıtları ile değil tavrı ile, tarzı ile, yöntemi ile, soruları ile muhatap olmak gerekir... Düşünürlerimizi anlamak, eleştirmek ve fikirlerini çoğaltmak için onları mürşide dönüştürmemeliyiz.

"Şiir, Türkleri Kurtarabilir mi?" başlıklı yazınızda, şiirin Osmanlı-Türk medeniyetinin kurucu unsuru olduğunu ifade etmenin, kendi hakkında bir üst-bilincin tezâhürü olduğunu söylüyorsunuz. Şiirin ve mevzubahis bilincin, günümüzdeki halini nasıl buluyorsunuz?

Kişisel kanaatim, şiirin -müzikle birlikte-, insan olma bilincinin en üst seviyesi olduğudur. Başka bir deyişle, insanî ayıklığın zirvesi... Şiir yazmayı sürdüren bir zihni, bir kültürü yenemezsiniz... Tefekkür açısından bazı ciddi zaafları taşısa da, son bir yüzyıldır, Türk direnişinin, şairler eliyle yürüdüğünü görürsünüz. Bu, Türkiye'deki tüm çevreler için geçerlidir. Bir fikrî hareket, şiir yazma seviyesine eriştiğinde, kalıcılığı artar. Anadolu'yu, Yurt tutan Türkler'in başarısı da bunda gizlidir... Toprağa, emeğe anlam katan Yunus Emre, Âşık Paşa gibi adlar olmasaydı halimiz niceydi. Daha da ilginci, Osmanlı Devleti'ni yeniden örgütlerken, Fatih Sultan Mehmed'in yaptığı en önemli işlerden biri, kendi, vezirleri ve oğullarıyla birlikte Türkçe'nin şiir üzerinden kuruluşunu gerçekleştirmekti...

Şiir, bir kültürün taşınabilir manevî vatanıdır. Şair de, idareye gelmeyen, idare edilemeyen bir adamdır... Günümüzde de, bu durumun, idrak seviyesi zayıf da olsa, devam ettiğini düşünüyorum. Şairlerimiz hâlâ direniyor çünkü... Ümidvâr olmak için bu yeterli bir nedendir.

Felsefe ve düşüncenin hayatî vasıflarından biri olarak sık sık sürekliliğe işaret ediyorsunuz. 2000 sonrasında, Türkiye'deki felsefe/düşünce çalışmalarının, geçmişi yeterince dikkate aldığını düşünüyor musunuz?

Tekrar etmekte yarar var; geçmiş sahibi olmakla tarih sahibi olmak ayrı ayrı durumlardır. Maddenin de, herhangi bir hayvan türünün de bir geçmişi vardır ama tarihleri yoktur. Bir geçmiş, ne zaman tarih haline gelir?: İdrak seviyesine taşındığında, yani idrak edildiğinde... Bu da, daha önce işaret ettiğim gibi, geleceğe ilişkin projesi olan milletler için olanaklıdır. Türkler'in, muazzam bir geçmişi vardır ama tarihleri zayıftır. Bu durum, felsefe-bilim tarihi çalışmaları için de geçerlidir. Bizim durumumuz, hastanede, başka bir hastanın dosyasındaki verilere göre sağlığını kazanmaya çalışan kişinin durumuna benziyor... Kendi kan, idrar gibi tahlillerini yapmamış, kendi MR'sini çekmemiş, bu nedenle de, başka kültürlerin uzayında nefes alıp vermeye çalışan insanlarız. Bu konuda, Türkiye'deki hiçbir öbek arasında, bilinç seviyesinde, ciddi bir fark yok maalesef... Çok mu kötümserim? Sanmıyorum... Tespit, çözüm içindir; kötümser bir hava yaratmak için değil... 2013'te, böyle bir söyleşide, bunları söylemek bile iyimser olmak için yeterli bir işaret olarak görülebilir. Seferle mükellefiz, zaferle değil... Biz, işimize bakalım, işimizi yapalım! Takdir, O'nundur!... Tedbir de, takdirin bir cüz'üdür zaten...

KAYNAK:

İhsan Fazlıoğlu ile Röportaj (Mart 2013), *"Derdimiz Yolda Olmaktır, Çadır Kurmak Değil",* İtibar, s. 42-45.

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi

*RÖPORTAJLAR SERİSİ

1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek… PDF

2.Aydın Bizden Değildir PDF

3.Yanlışlara ağıt yakmaktan doğruları inşa edemiyoruz PDF

4.Teklifiniz ve temsiliniz yok ise siz de yoksunuz! PDF

5.Şehir ve Kitap Üzerine PDF

6.Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır PDF

7.Kitaplarda Bulabildiklerimiz Ancak Bildiklerimizdir PDF

8.Geçmişimizle Yüzleşmek PDF

9.Kitap Okumak İnsan Öldürmekten Daha Zordur PDF

*KONFERANSLAR SERİSİ

1."ÂMENTU’NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik" PDF

*OKUMALAR SERİSİ

1. Medeniyet Okumaları (15 Ders) PDF

İHSAN FAZLIOĞLU ÇALIŞMALARI İÇİN MÜTEVAZI BİR ADRES:

http://fazlioglu.blogspot.com/

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır" Prof. Dr. İhsan Fazlıoğl...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları Yeni Akademik Yılımızda da Medeniyet Okumaları'na Yoğun Katılım (Birinci Ders). ...

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi"

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi" Alanında saygın bir yere sahip olan i...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi *RÖPORTAJLAR SERİSİ 1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İsk...

İHSAN FAZLIOĞLU: "ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik"

İHSAN FAZLIOĞLU, İLEM (İLMÎ ETÜDLER DERNEĞİ YAZ OKULU AÇILIŞ DERSİ) ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Sürekli...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu tarafından verilen k...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek…"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile gerçekleştirilen Arka Kapak dergisi röportajını iktibas ettik. " Ne Hintli bilgeler gibi sadece ————————————————...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Konferan/Ders/Programın Adı ...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde gerçekleşe...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Osmanlı Klasik Dönemi Düşüncesi Dersleri Arşivi

Osmanlı Klasik Dönemi Düşüncesi Dersleri Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu tarafından İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde verilen Osmanlı...

"… ilim sözcüğü,

çöldeki alâmetleri birleştirerek (akl), bir yerden bir yere (istikâmet) varmaktır (hedef);

cehalet ise,

çölde amaçsız dönüp durmaktır. Bizim sorunumuz, geçmişimizle değil geleceğimizle ilgilidir.

Gelecek sorunumuzu çözmeden, geçmiş bize sağırdır;

geleceğe ilişkin bir derdi olmayanın, geçmişle uğraşması, boşa vakit harcamaktır."

İhsan Fazlıoğlu